

Ryzí nebo masivní stříbro se nazývá takové, které je čisté a skoro jemné, a které se nechá krájet a razit dříve než přijde do ohně. Přece však u ryzího a zvláště bílého stříbra a stříbrorudku, stejně jako u leštěnce, v ohni něco ubude kvůli síře, rtuti a jiné divočině, jak je ještě uvniř.

Mathesius (Sarepta)

Nová mince - tolar

V hospodářském vývoji českého státu, díky vzrůstající produkci stříbra, začalo rudné hornictví hrát nezastupitelnou roli. Přestože během 13. století byla postupně zřízena řada mincoven, množství ražených mincí neodpovídalo dynamice hospodářství. Jako platidlo začalo být používáno ve stále větší míře neražené stříbro. Panovníkův příjem, jako podíl z ražby mincí, byl citelně snižován. Značné množství stříbra nejenže unikalo bez užítku za hranice království, ale vytlačovalo z oběhu brakteátovou minci, aby nakonec v obchodním styku neražené stříbro z 90 % převládlo. Nazrála doba pro radikální mincovní reformu.

Nový mincovní řád byl vyhlášen Václavem II. roku 1300. Zákaz volného oběhu neraženého kovu a jeho vývozu za hranice zajistil králi na stříbro monopol. Aby se zabránilo úniku stříbra, bylo zrušeno všech 17 dosavadních mincoven (v Jihlavě, Havlíčkově Brodu, Brně, Uherském Hradišti, Jablonném, Kadani, Mostě, Litoměřicích, Vysokém Mýtě, Českých Budějovicích, Písku, Plzni, Žatci, Opavě, Kladsku, Žitavě, Praze) a mincováním byla výhradně pověřena Kutná Hora. Reforma měla vytvořit pevnou peněžní soustavu. Nová mince – groš, zvaný pražský, měla být „věčným“ penízem, beze změny v obrazech, váze a jakosti.

Zpočátku tomu tak skutečně bylo. Stříbrný groš měl váhu téměř 4 gramy a vysokou jakost (obsahoval 0,930 – 0,933 stříbra). Díky tomu se nová mince stala v obchodním styku oblíbeným platidlem ve střední i východní Evropě a řada okolních panovníků obdobně pojmenovala i své mince. Mocenská politika Lucemburků na českém trůně, ale i vliv zhoršujících se hospodářských poměrů v celé Evropě, vedly od poloviny 14. století ke snižování její jakosti. V reálné skutečnosti „věčný“ groš zachoval do poloviny 16. století, kdy byla jeho ražba ukončena, pouze své obrazy – na líci českou korunu a na rubu českého lva. Analogické zkoušky „trvanlivosti“ byly podrobeny i jiné evropské stříbrné mince, se srovnatelným výsledkem.

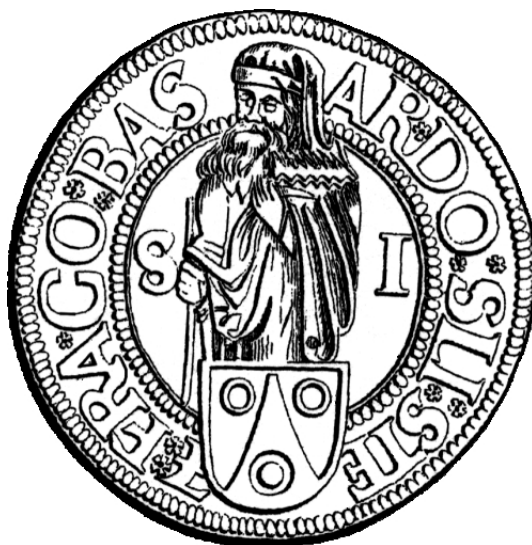
Již od poloviny 15. století si rozvíjející se evropský obchod nárokoval více směnných prostředků, než bylo reálně k dispozici. Bimetalický systém, zahrnující zlaté a stříbrné mince nekonvertibilní kvality, přestal rozvíjejícímu se evropskému hospodářství vyhovovat. Nutnost rekonstrukce tehdejší evropské měnové soustavy proto vyvolala naléhavý hlad po stříbře.

Hlavním střediskem české těžby stříbrných rud zůstával až do počátku 16. století důlní revír Kutná Hora. Negativní vliv na kutnohorské důlní podnikání měla především husitská revoluce, v jejímž důsledku z města uprchl německý patriciát. Odchodem těžařů ovšem vznikl nedostatek provozního kapitálu a nastal pokles důlních prací. Místo Kutné Hory, obsazené do roku 1424 křižáckým vojskem Zikmunda Lucemburského, se mincování ujaly Praha a Tábor. Na ražbu mincí se začal využívat pagament (zlomkové stříbro), kterého byl brzy nedostatek. Ve stále větším množství se do něj musela přidávat měď, takže hodnota mincí se snižovala. Jestliže roku 1404 se uherský zlatý dukát rovnal 22 pražským grošům, tak v letech 1462-68 dosáhl směny za 54 grošů. Se stabilizací politických poměrů se začala zvyšovat i produkce kutnohorského stříbra, takže roku 1469 mohl přistoupit Jiří z Poděbrad k mincovní reformě, kdy uherský zlatý dukát se rovnal 24 pražským grošům. Stoupající výtěžky kutnohorského stříbra umožnily králi Vladislavovi Jagellonskému nadále udržet dobrou jakost české mince, přesto groše ražené za jeho vlády už měly ryzost pouze 0,563 a vážily 3 gramy. Konjunktura kutnohorského dolování však nebyla trvalá. V prvních letech 16. století se poměry v dolech stále zhoršovaly a nastal rapidní pokles výtěžku. V době, kdy dolování v Kutné Hoře šlo ke

krizi, vůdčí postavení v těžbě stříbrných rud v českých zemích převzal nový rudný revír – jáchymovský.

Nejdůležitější úlohu v širokém směnném styku během 15. století sice hrály mince stříbrné, ale pro svoji hodnotovou nejednotnost nevyhovovaly zvyšujícímu se nároku zejména zahraničního obchodu. Pasivní obchod s Blízkým a Dálným východem, odkud se dováželo zboží, které tehdejší evropská výroba nebyla schopna vyprodukovat, byl vyrovnáván zlatou mincí. Zvýšení evropské produkce zlata už ale bylo pro vyčerpanost zdejších ložisek nemožné. Řešení se proto nabízelo jednak v dovozu zlata ze zámořských kolonií, jednak v objevech nových zdrojů stříbra a ražbě kvalitní stříbrné mince, která by byla přijata v mezinárodním obchodě a zčásti tak nahradila minci zlatou. Přestože v těžbě stříbra tehdy dominovalo Německo, kde v čele báňského podnikání stály významné obchodní domy Fuggerů a Welsery, stalo se místem zrození zlatého ekvivalentu území Koruny české. Po několika evropských neúspěšných pokusech se takovou mincí stala na počátku dvacátých let 16. století hrubá stříbrná mince, ražená ze stříbrné rudy jáchymovské. Mince, která v sobě dodnes nese název města (Údolí–Thal), v němž vznikla. Taler–Tolar.

Byl to zcela nový typ mince, který měl mít ve stříbře tutéž hodnotu jako zlatý rýnský. Proto tolar o „15 lotové jakosti“, tedy ryzosti v rozmezí 0,930-0,940, vážil zhruba 29 g (obsah stříbra převyšoval 27 g). Díky dostatku jáchymovského stříbra ražba tolaru nerušeně pokračovala tak dlouho, až mu bylo přičteno významné politické poslání. Měl sloužit jako prostředek k měnovému sjednocení nejen českých, alpských a uherských zemí, ale též německých a španělských držav tehdejšího habsburského impéria.

tolar bratří Šliků